

CONSIDERAȚII PRIVIND PARTICIPAREA ARMATEI ROMÂNE LA LUPTLE DUSE PENTRU ELIBERAREA PĂRȚII DE NORD-VEST A ROMÂNIEI ȘI ÎN CONTINUARE PÎNĂ LA VICTORIA FINALĂ ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

Obiectivul fundamental imediat al efortului militar românesc după victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944 l-a constituit continuarea luptelor pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația fascistă și anularea nedreptului dictat de la Viena din 30 august 1940 prin care Germania hitleristă și Italia musoliniană impuseseră României cedarea către Ungaria hortistă a 43 492 km cu 2 667 000 locuitori, în majoritate români¹.

Vestea acestei rășluiri teritoriale din trista vară a anului 1940 provocase în rindurile militarilor, ca dealtfel în rindurile întregului popor român, o durere profundă, dar și hotărîrea nestrămutată de a lupta, indiferent de sacrificii pentru readucerea pămîntului străbun la patria mamă. Exprimînd starea de revoltă ce anima oștirea română, colonelul Grigore Bălan se adresa astfel familiei într-o scrisoare din 31 august 1940: „De cînd am aflat dureroasa veste stau încremenit de durere și mintea mea nu poate să perceapă această groaznică tragedie care a lovit din noua scumpa noastră țară. În calitate de comandant, durerea mea este și mai mare cînd văd jalea și fețele încremenite de spasmele durerii ale ostașilor mei pe care îi am sub comandă. Peste tot o durere mută pe care nu ai puterea s-o alini, deoarece toate vorbele oricît de meșteșugite ar fi, nu pot decît să provoace piraie de lacrimi și scrișniri de dinți”². Documentele arhivistice evidențiază faptul că retragerea armatei române din Transilvania s-a făcut după multe ordine și insistențe din partea organelor superioare. În unele locuri, sfidînd ordinele date, ostașii noștri s-au opus cu arma în mînă trupelor invadatoare.

În timpul celor patru ani, în care autoritățile hortiste au desfășurat pe pămîntul românesc, prin măsuri teroriste, o vastă și sistematică activitate de deznaționalizare forțată a elementului autohton românesc, întregul popor român, atît din teritoriul cotoplit cît și din restul țării, a dus o permanentă luptă de eliberare națională.

---

¹ *Istoria României în date*, București, 1971, p. 376.

² Arhiva Muzeului Militar Central, F. 111—18936.

Intr-o strînsă unitate de acțiune cu întreaga națiune, militarii români au avut în permanență privirea îndreptată spre Ardeal. Deseori ei puteau fi auziți fredonînd: „Dac-am plecat Ardealele din tine / Nu-i vina noastră / Iarăși vom veni / N-am fost învinși și nu vom fi nici mîine / Cînd ceasul biruinței va sosi”³.

Ideea realizării acestui deziderat național a fost mereu prezentă și în preocupările Marelui stat major, forul de concepție al cîștirii, în cadrul căruia s-au alcătuit cu mult timp înainte de 23 august planuri și variante ce vizau direct crearea condițiilor favorabile pentru începerea luptelor, la nord de munți. Sintetizînd cele arătate mai sus, un raport informativ militar menționa: „Realipirea Ardealului de nord este o preocupare unanimă, luînd caracterul unui ideal care se cere a fi realizat”⁴.

Necesitatea înlăptuirii acestui imperativ național a fost exprimată cu claritate în primele documente politice și militare emise de noua conducere a țării după înlăturarea dictaturii antonesciene. Exprimînd, în aceeași ordine de idei, starea de spirit a tinerei generații, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care conducea atunci organizația revoluționară a tineretului român, după ce sublinia că „România duce azi un război pentru interesele întregului popor român”, asigura națiunea română că „Tineretul român este gata de a merge alături de armata română și a Națiunilor Unite pentru eliberarea Ardealului pînă la completa distrugere a fascismului”⁵.

Caracterul drept al războiului național de eliberare a făcut ca peste tot să se manifeste unitatea deplină de voință și acțiune între poporul român și armata sa eliberatoare. Semnificativ în ceea ce privește starea de spirit ce anima atunci armata română a fost și cuvîntarea rostită în fața ostașilor de generalul Constantin Visarion, comandantul Diviziei 20 infanterie, la 30 august 1944, adică în ziua în care se împlineau patru ani de la răpirea părții de nord a Transilvaniei: „Ostași! Verdictul de la Viena a căzut. Stați azi către Ardealul nostru drag, ocupat vremelnice de maghiari, care n-au nici un drept ca să-l stăpînească. Frații voștri martiri vă cheamă să-i desubjugați. /.../”

Ostași! Fiți gata ca atunci cînd va fi dat semnalul să mergeți la luptă cu tot sufletul, dislocînd toate rezistențele care se vor opune în calea voastră. Parte din voi veți avea ocazia ca acum să luați botezul focului, luptînd pentru dezrobirea fraților voștri; este cea mai mare cinste pentru voi, pentru părinții voștri și pentru neam. Fiți demni de precursorii voștri și luptați cu tot avîntul căci în vinele voastre curge sîngele urmașilor lui Traian și Decebal”⁶.

Deși în timpul insurecției nu a fost posibilă declanșarea efectivă a operațiilor pentru eliberarea teritoriului cîmpit, conducerea politică și militară a țării a dispus executarea unor măsuri pregătitoare, între care un loc deosebit l-a avut realizarea dispozitivului de acoperire din podișul Transilvaniei, care și-a dovedit ulterior importanța strategică. Semnificativ a fost și atacul executat de Corpul de munte la 30 august 1944 pe direcția Ilieni—Sfîntu Gheorghe—Odorhei, care s-a soldat cu eliberarea primelor localități transilvănene. Peste cîteva zile ofensiva în partea de sud-est a Transilvaniei s-a reluat în colaborare cu primele unități sovietice sosite prin trecătorile Carpaților Meridionali menținute libere de armata română.

După zdrobirea contraofensivei inamice de la 5 septembrie și respingerea inamicului înapoi peste Mureș, ofensiva hotărîtoare a trupelor române și sovietice a fost reluată la 9 octombrie. În urma unor lupte înverșunate cei peste 270 000 de militari români au zdrobit rezistențele puternice opuse de inamic pe riurile Mureș, Arieș, Someș, în Munții Meseș, Lăpuș, Făget, în zona marilor orașe din această parte a țării (Tîrgu Mureș, Cluj, Carei, Satu Mare, inclusiv de pe teritoriul actua-

³ Cf. Fl. Tucă, *Factori ai succeselor trupelor române în războiul antihitlerist*, București, 1979, p. 81—82.

⁴ *Ibidem*, p. 84.

⁵ *România liberă*, II, nr. 18, din 2 septembrie 1944.

⁶ Arh. M.Ap.N., fond 525, dosar nr. 15, f. 58.

lului și fostului județ Sălaj) și au eliberat la 25 octombrie 1944 întregul teritoriu național de sub ocupația fascistă.

Insufletită de caracterul drept, eliberator al războiului național de eliberare, populația orașelor și satelor transilvănene a sprijinit în masă acțiunile de luptă duse de militarii români, luptând de multe ori alături de ei cu arma în mână, furnizându-le informații despre inamic, ajutând la transportul muniției, la îngrijirea răniților etc. Primirea pe care ea a făcut-o ostașilor români eliberatori a fost triumfală⁷.

Eliberarea deplină a teritoriului național de sub ocupația fascistă nu a însemnat însă și sfârșitul luptei împotriva fascismului. „Trebuie să înfringem hitlerismul în propria lui țară, arătase în numele C.C. al P.C.R. Lucrețiu Pătrășcanu imediat după eliberarea Clujului. Războiul trebuie dus pînă la capăt. Înfrîngerea totală a dușmanului hitlerist este condiția existenței noastre ca popor”⁸. Expri-mînd, la rîndul său, starea de spirit a armatei române, comunicatul Marelui stat major român, din 25 octombrie 1944 nota: „Ajunse la frontiera din 1940, diviziile noastre sînt gata de un nou efort și noi jertfe pentru consfințirea drepturilor noastre prin lupte alături de marii noștri aliați pînă la înfrîngerea totală a forțelor germano-maghiare”⁹.

Cu satisfacția datoriei împlinite, credincioasă cauzei drepte a luptei antifasciste la care lua parte, armata română a continuat lupta alături de armata sovietică pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei.

Victoria militară asupra Germaniei hitleriste din mai 1945, eveniment de uriașă însemnătate mondială, a găsit armata română departe de țară, victorioasă, în prima linie a frontului. Timp de peste nouă luni de zile, România a pus în slujba cauzei drepte a războiului antihitlerist toate forțele și resursele sale umane, materiale și financiare.

Începută, așa cum au recunoscut chiar reprezentanții Națiunilor Unite, într-un moment în care nu se precizase cu claritate înfrîngerea Germaniei hitleriste, participarea armatei române la războiul antihitlerist a avut o serie de caracteristici ce i-au conferit un grad sporit de originalitate.

Datorită ireproșabilei pregătiri politico-militare asigurată de Partidul Comunist Român, întoarcerea armelor și declanșarea luptelor împotriva trupelor germane și ungare a fost imediată și integrală chiar din seara zilei de 23 august 1944, fără nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, fapt ce a fost apreciat ca fiind fără precedent în istoria militară universală. De asemenea, prezența armatei române pe frontul antihitlerist a fost continuă și efectivă, de la 23 august 1944 pînă la marea victorie finală de la 9 mai 1945, ceea ce nu s-a întîmplat cu armatele altor state aflate în situații similare.

Ea a fost în primul rînd eficientă, deoarece a contribuit din punct de vedere militar la prăbușirea sistemului german de operații din sud-estul Europei, schimbînd raportul de forțe dintre Germania și Națiunile Unite cu 85 de divizii în favoarea ultimelor¹⁰, iar din punct de vedere politic a dus la îndepărtarea influenței germane din această parte a Europei. A permis, de asemenea, trupelor fronturilor 2 și 3 ucrainene să execute prin România un marș strategic și să declanșeze la 6 octombrie 1944 o nouă operație ofensivă la 900 km de poziția ocupată la 23 august 1944, a contribuit în numai 8 zile insurecționale la eliberarea a 75% din suprafața teritoriului aflat atunci sub autoritatea statului român și apoi, alături de armatele sovietice, la eliberarea părții de nord-vest a României răpită cu 4 ani în urmă prin Dictatul fascist de la Viena, și la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei.

O altă caracteristică a constatat în aceea că efortul de război al poporului român s-a bazat exclusiv pe propriile resurse ale țării, fără nici un sprijin din partea aliaților și s-a desfășurat concomitent cu îndeplinirea unor împovărătoare sarcini

⁷ Pentru amănunte vezi *Acta MP*, 7, 1983, p. 484.

⁸ *Universul*, nr. 282 din 13 octombrie 1944.

⁹ Arh. M.Ap.N., fond nr. 948, dosar nr. 869, f. 16.

¹⁰ Cf. *Magazin istoric*, nr. 5—6, 1980.

de armistițiu. Participarea țării noastre la războiul antihitlerist a constituit, totodată, rezultatul unității de voință și acțiune a întregului popor român, a tuturor forțelor politice românești, care constituiseră în vara anului 1944 Blocul Național Democratic. Această atitudine patriotică a izvorât din hotărârea unanimă a națiunii române de a lupta pentru eliberarea deplină a Transilvaniei, străvechi pământ românesc, pentru înfrângerea definitivă a fascismului, pentru independența, suveranitatea și integritatea teritorială a țării. Susținerea deplină a efortului de război a devenit o sarcină națională și datorită convingerii că de felul în care ea era realizată avea să depindă tratamentul ce urma să se aplice României până la și în timpul Conferinței de pace și implicit conținutul prevederilor tratatului de pace. Toate acestea au făcut ca întreaga națiune română să se manifeste ca un singur om în ceea ce privește susținerea frontului și îndeplinirea ireproșabilă a prevederilor Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944.

Aportul României la zdrobirea fascismului s-a bucurat în timpul războiului și în perioada imediat următoare, de un larg ecou pe plan internațional. La 13 ianuarie 1946 postul de radio Paris aprecia că prin acțiunea ei România a scurtat durata războiului în Europa cu aproximativ 6 luni. La rîndul lor, conducători și reprezentanți ai marilor puteri aliate, deși nu au acordat României calitatea de țară cobeligerantă, au subliniat cu diferite prilejuri contribuția adusă de țara noastră la izbînda cauzei comune.

Surprinde, de aceea, poziția pe care se situează astăzi o parte a istoriografiei străine care diminuează sau denaturează participarea armatei române la război, neagă eforturile făcute pentru susținerea frontului, apreciînd activitatea guvernelor anterioare celui instaurat la 6 martie 1945 și a Marelui stat major ca fiind potrivnică participării la război și îndeplinirii obligațiilor asumate prin Convenția de armistițiu. Numeroase scrieri afirmă, de asemenea, că armata română a fost slab înzestrată și organizată, nepregătită moral pentru a lupta împotriva trupelor germane. Se strecoară, de asemenea, ideea că armata română participantă la războiul antihitlerist ar fi fost o armată nouă, creată cu multe eforturi după 23 august 1944. Documentele arhivistice evidențiază însă cu multă putere de convingere preocupările permanente ale factorilor de decizie românești pentru sporirea capacității combative a armatei române de pe frontul antihitlerist.

În ceea ce privește continuitatea armatei noastre după 23 august 1944, de exemplu, evidențiem faptul, cunoscut, dealtfel, că în noile condiții istorice P.C.R. a acționat în guvern și în afara lui pentru întărirea organismului militar existent și pentru transformarea lui revoluționară în concordanță cu mersul ascendent al revoluției. Cerute de noua situație politico-militară a țării, modificările efectuate în structurile armatei s-au făcut „din mers”, într-un ritm rapid și au avut ca rezultat sporirea permanentă a capacității de luptă a armatei de pe front. Ideea directoare care a călăuzit activitatea organismelor de conducere a armatei române a fost aceea că pe baza armamentului, materialelor de specialitate și a efectivelor disponibile să obțină unități și mari unități operative puternice și manevriere care să facă față cu succes misiunilor de luptă de pe front. Cu acest prilej o atenție deosebită s-a acordat realizării unui raport adecvat între posibilitățile de dotare și efectiv, întreținerii unităților și încadrării lor cu „ofițerii cei mai buni”.

În ceea ce privește structura organizatorică și înzestrarea marilor unități și unități de pe front, deși nu s-au putut respecta toate criteriile și exigențele Marelui stat major, datorită nerecuperării armamentului rămas în Moldova după 23 august 1944, diviziile și regimentele române au dispus de un grad sporit de mobilitate și manevrabilitate față de structurile existente la începutul războiului, fapt evidențiat, dealtfel, la sfîrșitul marii conflagrații mondiale de comandanții armatelor sovietice cu care marile unități române cooperaseră în lupte. Ca urmare însă a grijii permanente a Marelui stat major de a menține ridicată forța combativă a diviziilor de pe front, dinamica efectivelor participante la lupte a fost mereu activă, atît pe întreaga armată, la toate categoriile de personal, cît și la marea majoritate a unităților și marilor unități. La ofițeri, de exemplu, numărul celor aflați în luptă directă cu inamicul a crescut de la 6.443 la 10 septembrie 1944 la 8.354 la 10 mai 1945; la subofițeri de la 6.057 la 9.430, la trupă de la

147.931 la 163.597. În cadrul aceluiași preocupări s-a realizat și o foarte bună încadrare a diviziilor în ceea ce privește proporția între elementele luptătoare și neluptătoare. La 20 decembrie 1944, de exemplu, pe ansamblul Armatei 4 situația se prezenta din acest punct de vedere, astfel:

	Ofițeri	Subofițeri	Trupă
Luptători	2.882	3.257	65.169
Neluptători	520	398	9 .371

În domeniul dotării, armata română dispunea la 23 august 1944 de o mare varietate de armament și alte mijloace de luptă, majoritatea produse în anii imediat premergători declanșării celui de-al doilea război mondial. Se detașau chiar câteva categorii produse de industria autohtonă: tunul anticar de 75 mm — Reșița, avioanele I.A.R. etc. Unele greutăți de ordin cantitativ au fost întâmpinate inițial datorită pierderilor suferite în timpul ofensivei sovietice de la Iași—Chișinău. Inventivitatea și inteligența românească au permis însă în scurt timp valorificarea eficientă a posibilităților interne de fabricație. Într-un timp scurt au fost găsite soluțiile necesare prin care s-a asigurat o dotare corespunzătoare, care a permis diviziilor de pe front să dispună în permanență de capacitatea de foc necesară pentru a tranșa în favoarea lor confruntarea cu inamicul. Ca urmare, și dinamica înzestrării armatei a fost mereu activă, cantitatea de armament aflată asupra marilor unități de pe front sporind în proporțiile de mai jos în perioada 1 decembrie 1944—10 mai 1945: cu circa 20% la puști mitraliere, cu 40 la sută la mitraliere, cu 134% la tunuri antiaeriene, cu 16% la tunuri anticar, cu 61% la aruncătoare, cu 30% la guri de foc la artilerie, cu 40% la avioane etc.

O analiză chiar și sumară a dinamicii aprovizionării armatei evidențiază faptul că la multe categorii de materiale cantitățile lunare expediate spre front pînă în primăvara anului 1945, au fost superioare celor din lunile următoare. La armament, de exemplu, cele mai multe guri de foc au fost trimise în februarie 1945 (11.056), apoi în septembrie, octombrie și noiembrie 1944 (9.932, 6.184, respectiv 3.774). La muniție, în ianuarie 1945 (7.194 t), martie 1945 (5.990 t) și noiembrie 1944 (4.521 t), deci imediat după perioadele maxime de efort în luptă. Greutățile întâmpinate în aprovizionare s-au datorat deci, nu sabotajului cercurilor guvernante, ci în special sistemului de transport, dirijat (în întregime) de comandamentul aliat care a asigurat în primul rînd necesitățile trupelor sovietice.

Efortul de război al României nu poate fi apreciat la justa lui valoare dacă nu se are în vedere și faptul că el s-a desfășurat concomitent cu îndeplinirea ireproșabilă a obligațiilor economice asumate prin Convenția de armistițiu fără nici un sprijin din partea aliaților și s-a ridicat la nivelul maxim pe tot parcursul războiului.

România a dispus deci în timpul războiului antihitlerist de o armată puternică cu structura armonioasă în ceea ce privește armele componente bine încadrată și capabilă să execute cele mai dificile misiuni de luptă, lucru probat de altfel în cursul crîncenei înfruntări cu trupele fasciste. Pe întregul parcurs al luptelor s-a evidențiat unitatea poporului român, mobilizat de comuniști, în efortul economic pentru susținerea frontului și îndeplinirea prevederilor de armistițiu.

ALEXANDRU DUȚU

**CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LA PARTICIPATION
DE L'ARMÉE ROUMAINE AUX COMBATS LIVRÉS POUR LA
LIBÉRATION DE LA PARTIE NORD-OUEST DU PAYS ET APRÈS JUSQU'À
LA VICTOIRE FINALE SUR LE FASCISME**

(Résumé)

Partie composante de l'effort général de guerre fait par le peuple roumain à partir de 23 août 1944 jusqu'à la reddition totale du Reich nazi, la participation de l'armée roumaine à la guerre antihitlérienne, commencée, comme l'ont remarqué maintes fois divers représentants des Nations Unies, à un moment où la défaite de l'Allemagne ne s'est pas encore nettement précisée, a eu une série de traits caractéristiques qui lui ont imprimé plus d'originalité.

Grâce à la préparation politique-militaire irréprochable assurée par le Parti Communiste Roumain, le retournement des armes et le déclenchement des combats contre les troupes allemandes et hongroises ont été instantanés et entiers, dès la fin du jour du 23 août 1944, sans aucune faute d'organisation ou de fonctionnement.

La présence de l'armée roumaine au front antihitlérien a été, de même, ininterrompue et effective jusqu'à l'éclatante victoire du mois de mai 1945. Un autre trait caractéristique a résulté du fait que l'effort de guerre roumain s'est basé exclusivement sur les ressources du pays, sans appui de la part des Alliés, étant fait à une époque où le pays s'efforçait à remplir les accablantes tâches imposées par la convention d'armistice, car malgré sa contribution à la défaite du fascisme, on a refusé à la Roumanie le statut de pays cobelligérant. La participation de la Roumanie à la guerre a représenté le résultat de l'unité de volonté et d'action du peuple roumain tout entier. Cette action patriotique a découlé de la volonté unanime de la nation roumaine de se battre, aux côtés des Alliés pour la libération totale de la Transylvanie, ancien territoire appartenant à l'État roumain, arraché depuis quatre années par suite du Diktat fasciste de Vienne, pour la défaite définitive du fascisme, pour le rétablissement de l'indépendance, de la souveraineté et de l'intégrité territoriale de la patrie.